

МОСКОВСКОТО РЕШЕНИЕ НА МИНИСТРИТЕ НА ВЪНШНИТЕ РАБОТИ НА СССР, САЩ И ВЕЛИКОБРИТАНИЯ ЗА БЪЛГАРИЯ ПРЕЗ ДЕКЕМВРИ 1945 г.

Емануил Г. Емануилов

Непосредствено след Втората световна война на преден план в международните отношения излизат въпросите за мирното урегулиране с бившите европейски съюзници на Германия. Решаването на тези въпроси е свързано с по-нататъшната съдба на Италия, Румъния, България, Финландия и Унгария. Дипломатическата борба около тях дава силно отражение върху формирането на следвоенния международен политически климат и до голяма степен способства за навлизането на света в периода на "студената война".

Важен етап в следвоенното мирно урегулиране с бившите европейски съюзници на Германия е Московското съвещание на министрите на външните работи на Съветския съюз, Съединените щати и Великобритания, проведено от 16 до 26 декември 1945 г., на което се приема специално решение за България. В българската историография вниманието е насочено по-скоро върху преговорите, които се водят между правителството на Отечествения фронт и опозицията за изпълнението на това решение, като се констатира, че в България то не се прилага. Значението на Московското споразумение обаче може да бъде оценено най-пълно, като се разкрие неговото приемане във взаимовръзката му с другите въпроси, които трите велики сили решават и се посочат политическите му последици за България. А тези последици бележат прехода към еднопартиен политически режим в страната.

На 12 април 1945 г. след смъртта на президента Ф. Д. Рузвелт кормилото на държавното управление на САЩ поема вицепрезидентът Хари Труман. В първата информация, която Труман официално получава като президент от Държавния департамент, се съдържат сведения и оценка за положението в Румъния и България. На 2 май той лично разговаря в Белия дом с двамата американски представители в съюзните контролни комисии в тези страни. Пред президента е очертана картината, че в двете балкански страни и особено в България представителите на САЩ напълно са изолирани и там съветските войски имат пълен контрол.¹ На 12 май, само три дни след капиту-

лацията на Германия,* министър-председателят на Англия Уинстън Чърчил пише в послание до Труман, че не се знае нищо, какво става зад фронта на съветските войски, сякаш “желязна завеса” се е спуснала зад тях.²

У правителствата на САЩ и Англия се формира концепцията, че правителствата в България и Румъния не са демократични, че те са наложени от съветската армия, опират се на нея и обслужват интересите на Москва.³ Съединените щати и Англия възприемат линия да използват процеса на мирното урегулиране с бившите европейски съюзници на Германия, “за да се опитат да упражнят ефективно влияние в политическия живот в тези страни”.⁴ Разбира се, както пише Херберт Файс, бивш икономически съветник на президента Рузвелт, САЩ и Англия нямат нито възможност, нито средства да променят каквото и да било в Румъния и България, но те продължават да се противопоставят на Съветския съюз, отказвайки да признаят правителствата в тях.⁵

По предложение на президента Труман на Потсдамската конференция на ръководителите на САЩ, СССР и Великобритания /17 юли — 2 август 1945 г./ се създава Съвет на министрите на външните работи /СМВР/. Той включва министрите на Обединеното кралство, Съветския съюз, Китай, Франция и Съединените щати. Като незабавна и най-важна задача на “Съвета се възлага да състави мирните договори за Италия, Румъния, България, Унгария и Финландия”, които да бъдат представени на Обединените нации. При изработването на мирните договори Съветът на министрите на външните работи “ще се състои от членовете, представляващи държавите, подписали условията за капитулация, продиктувани на вражеската държава, до която се отнася дадената задача”.⁶ Създавайки Съвета на министрите на външните работи, ръководителите на трите правителства се ръководят от разбирането, което намира отражение и в устава на Организацията на Обединените нации, че въпросите, породени от Втората световна война, трябва да се решават от заинтересуваните държави. Така по силата на Потсдамските решения мирният договор за България изработват министрите на външните работи на СССР, САЩ и Великобритания, към които на определен етап се присъединява и френският министър на външните работи.

В Потсдам Труман предприема директна атака против правителствата на Румъния и България. Той предлага трите съюзни правителства “да се договорят за необходимостта от незабавна реорганизация на съществуващите правителства” в тези страни, като в тях “се включат представители на всички значителни демократични групи”. Президентът изтъква, че едва след

---

* Актът за безусловната капитулация на Германия е подписан в бившата столова на военнотехническото училище в берлинското предградие Карлсхорст на 8 май 1945 г. в 22 ч. 43 м. местно време, или на 9 май в 00 ч. 43 м. московско време.

такава реорганизация Румъния и България "ще получат дипломатическо признание и с тях ще бъдат сключени мирни договори".⁷

Английската делегация изцяло подкрепя американското предложение. Чърчил дори заема още по-твърда позиция. "Сегашните правителства /в Румъния и България/ — заявява той — няма да бъдат признати и поради това няма да бъде възможно да се подготвят мирни договори с тях." Министър-председателят е настроен особено против България. Той се изказва на конференцията: "... България няма право да предявява каквито и да било претенции към Великобритания. България ни нанесе жесток удар и направи всичко, за да ни навреди на Балканите. Разбира се, не аз трябва да говоря за неблагодарността на България към Русия. Руската армия освободи на времето България от турско иго след дълги години на жестоко насилие. В тази война България почти не пострада, тя слугуваше на Германия..."⁸

Във внесен от делегацията на СССР меморандум на конференцията се посочва, че "съветското правителство не вижда никакви основания за намеса във вътрешните работи на Румъния и България". В документа се настоява, която позиция защитава и Й. В. Сталин, "да се възстановят в най-близки дни дипломатическите отношения с Румъния, България, Финландия и Унгария, тъй като по-нататъшното забавяне в това отношение не е оправдано". Като аргументи за това се привеждат: през времето, изминало след подписването на споразумението за капитулация в посочените държави, "има необходимия ред и действа законна власт, която се ползва с авторитет и доверие сред населението" в тях; правителствата на тези държави изпълняват "добросъвестно задълженията", поети по акта за капитулацията; Румъния и България помагат на Обединените нации в борбата против немските войски със свои въоръжени сили, като всяка изкарва срещу общия враг по 10—12 дивизии.⁹

Съединените щати и Англия не успяват да наложат в Потсдам приемането в пълен обем на техните предложения. Те не могат да приложат спрямо Съветския съюз и "атомната дипломация", възползвайки се от факта на успешно проведения на 16 юли експеримент на полигона в Аламагордо /Ню Мексико/ с първата американска атомна бомба. Както пише Х. Файс, "в крайна сметка светлината на експлозията, по-силна от хиляди слънца, едва едва мъждука в залата на конференцията".

Правителствата на САЩ и Англия трябва да се съобразяват с общественото мнение като реална политическа величина, за което Съветският съюз е "героичен съюзник", "държава мъченик", изнесъл върху себе си основната тежест от войната. Но за тях най-важно значение в Потсдам има да бъде осигурено участието на СССР във войната срещу Япония. Военните специалисти изчисляват, че след поражението на Германия войната на англо-

американските войски против Япония би продължила още 18 месеца, при което биха били дадени над 1 милион жертви. Само с намесата на Съветската армия биха могли да бъдат съкратени сроковете на войната с Япония и тя да бъде принудена да капитулира. “Имах много причини — пише Труман в мемоарите си — да отида в Потсдам, но за мен най-спешната беше да получа от Сталин ново потвърждение, че Русия ще влезе във войната против Япония.”¹⁰

За постигане на тази цел, както и за съгласуване на следвоенната политика, Съединените щати и Англия правят важни отстъпки на Потсдамската конференция, включително и по въпроса за правителствата на Румъния и България. Те оттеглят своето предложение за реорганизация на правителствата на тези страни. Нещо повече, САЩ и Англия се съгласяват съществуващото “ненормално положение на Италия, България, Финландия, Унгария и Румъния да бъде прекратено чрез сключването на мирни договори”. Трите правителства се задължават още преди сключването на мирните договори да проучат въпроса за установяване на дипломатически отношения с посочените страни. Те заявяват, че “сключването на мирни договори с признатите демократични правителства в тези държави ще позволи също на трите правителства да подкрепят молбата им за приемане в Организацията на Обединените нации”.¹¹

В изпълнение решенията на Потсдамската конференция, от 11 септември до 2 октомври 1945 г. в Лондон се провежда първата сесия на Съвета на министрите на външните работи. На нея присъстват министрите на външните работи на Великобритания, Съединените щати, Съветския съюз, Китай и Франция — Ернст Бевин, Джими Бърнс, Вячеслав М. Молотов, Ван Шичзъ и Жорж Бидо. Делегациите на САЩ и Англия прилагат твърд курс за налагане решение за реорганизация на правителствата в Румъния и България. Съветската делегация се придържа към искането за признаване от съюзниците на правителствата в Румъния, България, Финландия и Унгария. Главно поради различия в позициите по въпроса за правителствата в Румъния и България, както и поради създалото се у съветското ръководство впечатление, че то недостатъчно е консултирано относно контрола в Япония, Лондонската сесия на Съвета на министрите на външните работи се проваля;¹² тя завършва, без да бъде приет и подписан какъвто и да е документ. Разбира се, на повърхността излизат процедурните въпроси — за участието или неучастието в обсъждането на мирните договори за бившите европейски съюзници на Германия на външните министри на Китай и Франция, по които формално сесията е прекратена от Ван Шичзъ, председателстващ я по указание на Бърнс на 2 октомври.

След неуспеха на Първата сесия на Съвета на министрите на външните работи в западните столици и в Москва отговорността за това взаимно се прехвърля. В края на октомври Бърнс произнася на организирания от нюйоркския "Хералд Трибюн" форум реч, предназначена по неговите думи специално за съветското ръководство. В тази реч той развива концепцията на американското правителство, изложена за пръв път публично от Труман след завършване на Потсдамската конференция, че балканските страни "не трябва да бъдат сфери на влияние на която и да е една държава" и че политиката на Съветския съюз към тях не трябва да изключва други държави.¹³

Прекъсването на контактите със Съветския съюз по мирното урегулиране би лишило САЩ и Англия от възможността да заемат определени позиции за влияние в Румъния и България. Освен това възприетата от американското правителство твърда политика спрямо СССР се подлага на остра критика от някои среди в самите Съединени щати, към които принадлежи и синът на Рузвелт Елиот. Хенри Уолс, министър на търговията в администрацията на Труман и бивш вицепрезидент заявява, че е абсурдно САЩ да се намесват във вътрешните работи на балканските страни, както например би било абсурдно СССР да се намесва във вътрешните работи на Мексико. От друга страна правителството на САЩ е заинтересувано да бъде постигнато със СССР споразумение за изтегляне на съветските войски от Иран и за създаване на международна комисия под егидата на Организацията на Обединените нации за контрол върху атомната енергия.

По инициатива на американското правителство от 16 до 26 декември 1945 г. в Москва се провежда съвещание на министрите на външните работи на СССР, САЩ и Великобритания — В. М. Молотов, Дж. Бърнс и Е. Бевин. * Въпросите на съвещанието се обсъждат както на официални заседания на делегациите, така и на неофициални разговори в по-тесен кръг. Министрите се обръщат към Й. В. Сталин, който прави предложение за намиране компромисна основа за решения, а в отделни случаи влиза в ролята на арбитър между спорещите страни.

Още в началото на Московското съвещание Бърнс уведомява съветското правителство, че Съединените щати приемат неговото предложение за създаване на съюзнически контролен съвет за Япония. Американската делегация обаче свързва въпроса за постигането на споразумение за процедурата по мирното урегулиране с бившите европейски съюзници на Германия със съгласието на Съветския съюз за свикване на специална мирна конференция и създаване на комисия, подчинена на ООН, за контрол върху атом-

---

* Такива периодични съвещания на министрите на външните работи на трите правителства се предвиждат в решенията на Ялтенската конференция на ръководителите на СССР, САЩ и Великобритания (4—11 февруари 1945 г.).

ната енергия. В предаденото на 19 декември от Бърнс послание на Х. Труман до Й. В. Сталин се посочва също, че ако се постигне договореност по “общите пунктове на процедурата”, правителствата на САЩ и СССР ще могат да започнат преговори и по другите въпроси от взаимен интерес, по които се налага съгласуване на тяхната политика.¹⁴

На съвещанието сравнително бързо се стига до споразумение по процедурния въпрос. Приема се мирните договори с бившите европейски съюзници на Германия да бъдат подписани от Съвета на министрите на външните работи по реда, установен от Потсдамските решения. След това договорите трябва да бъдат внесени на мирна конференция. По настояване на съветската делегация, изразяваща становището на Й. В. Сталин, се решава конференцията да направи само препоръки пред Съвета на министрите, който ще състави окончателните текстове на мирните договори.

Дискусии предизвиква въпросът за състава на мирната конференция. Бърнс представя списък от 21 страни, които са взели участие във войната срещу държавите от Оста със значителни военни сили. Съветската делегация прави възражения, че на мирната конференция ще бъдат представени четирите английски доминиона — Канада, Австралия, Нова Зеландия, ЮАС и Индия, която няма собствено правителство. Тя настоява, наред с Украинската ССР и Белоруската ССР, в списъка да бъдат включени още Литва, Латвия и Естония. Това искане е отклонено от делегациите на САЩ и Англия. След като се установява, че мирната конференция ще има само консултативен характер и определящата инстанция остава Съветът на министрите, съветската делегация, след намесата на Й. В. Сталин, приема състава на страните, предложени от американската делегация.

Важно място в работата на Московското съвещание заемат въпросите за Румъния и България. Докато решение за включване в румънското правителство на двама представители на опозицията се взема сравнително полесно,* то по българския въпрос се води “гореща дискусия”.

В навечерието на съвещанието по указание на Бърнс България и Румъния са посетени от Марк Етридж, редактор на вестник в Луизвил и “общопризнат либерал”. Естридж съставя доклад за положението в тези страни, който предоставя на Държавния департамент. В него той пише, че правителствата в България и Румъния не спазват принципите на Ялтенската декларация за освободена Европа, че “те са авторитарни, доминирани от една партия и от тях са изключени представители на значителни демократически части от населението”.

---

* Румънското правителство прилага Московското решение за включване в неговия състав представители на опозицията.

Бърнс предава доклада на Етридж на Молотов със забележката, че неговият автор е "безпристрастен". Върху основата на този доклад той предлага няколко варианта за предприемане на общи действия на съюзниците с цел да бъдат реорганизирани правителствата в България и Румъния и в тях да бъдат "включени всички демократични елементи".

Молотов категорично отхвърля предложението на Бърнс. Той заявява, че в България не може да се променя каквото и да било, като се отчита, че там са проведени избори, които съветското правителство преценява като свободни и независими, и че всяка намеса на съюзниците би се приела от българския народ като оказване натиск върху него. Молотов оспорва констатациите, съдържащи се в доклада на Етридж, понеже според него този доклад отразявал гледната точка на официален Вашингтон, от което американското правителство имало нужда, и той е могъл да бъде написан без Етридж да посещава България и Румъния.

Бърнс се обръща директно към Й. В. Сталин по българския въпрос. Той му съобщава, че ако не се постигне споразумение, ще бъде принуден да публикува доклада на Етридж, предаден на съветското правителство. Сталин отговаря, че в този случай ще помоли Иля Еренбург, "също безпристрастен", да публикува своята гледна точка по въпроса. Публикуването на два различни доклада обаче по-скоро би раздалечило, отколкото да приближи позициите на двете страни. Освен това, то би се приело от общественото мнение като признак за неспособност на великите държави да придвижат напред процеса на мирното урегулиране. Затова събеседниците се съгласяват да не се публикуват докладите на Етридж и Еренбург.

Сталин обръща внимание на Бърнс, че в България, където са проведени избори, не може да става въпрос за реорганизация на правителството. По-скоро би могло да се посъветва българското правителство да включи в своя състав двама действителни представители на две значителни политически партии, които не са представени в него. Той акцентира върху факта, че не трябва да се упражнява натиск в това отношение, а само да се даде съвет. Бърнс приема, отбелязвайки, че двамата представители на опозицията трябва да бъдат приятелски настроени към Съветския съюз. Той предлага съветът на българското правителство да бъде даден от правителството на СССР, с което Сталин се съгласява.¹⁵ Така се стига до решението на Московското съвещание за България.

Съветското правителство поема върху себе си грижата да даде приятелски съвет на българското правителство, че е желателно в правителството на Отечествения фронт да се включат двама представители на другите демократични групи, които: действително представляват групи от партии, участващи в правителството и са действително подходящи, и са готови ло-

ялно да сътрудничат с него. След изпълнението на тези условия правителствата на САЩ и Англия ще признаят българското правителство, с което правителството на СССР* има вече дипломатически отношения.¹⁶

Московското съвещание постановява да бъде създаден съюзнически контролен съвет за Япония от представители на САЩ, СССР, Китай и един член, представляващ едновременно Великобритания, Австралия, Нова Зеландия и Индия, както и да бъде учредена от Организацията на Обединените нации комисия за контрол над атомната енергия.

Президентът Труман, възползвайки се от празника на военно-морския флот, на 27 декември 1945 г. в Централния парк на Ню Йорк излага външно-политическата програма на САЩ. В основата на тази програма залягат принципите: суверенни права и свободен избор от всяка нация формата на нейното управление; свобода на корабоплаването и открити врати; равни възможности по отношение на търговията и източниците на суровини; тотално сътрудничество и коопериране между всички държави. Прилагането на посочените принципи трябва да позволи на САЩ, като най-могъща в икономическо отношение държава, постигането чрез финансово-икономически средства на световно влияние.

В речта на Труман има диаметрално разминаване с току-що приетите от Московското съвещание решения за Румъния и България. Имайки предвид тъкмо правителствата на тези страни, президентът поставя като една от външнополитическите задачи на САЩ те да не се признават.

Във връзка с решенията на Московското съвещание между Труман и Бърнс възникват сериозни противоречия. Труман обвинява държавния секретар, че в областта на външната политика си превишава правата и изземва прерогативите на президента. На 5 януари 1946 г. той чете в Овалния кабинет в Белия дом меморандум до Бърнс, в който конкретизира задачите на американската външна политика. Президентът говори, че по отношение на съветската държава, която разбирала само от езика "колко дивизии имате", не трябва да се правят повече отстъпки, а да се действа с "железен юмрук". Той декларира, че американското правителство не трябва да признава правителствата на Румъния и България, докато те не се подчинят на неговото искане. В мемоарите си Труман пише, че този меморандум до Бърнс "бележи прехода към нова политика". Това е политика "от позиция на силата" спрямо Съветския съюз.

Труман взема за себе си решение да замени Бърнс с генерал Д. Маршал, който по това време изпълнява "важна мисия" в Китай. Но понеже Бърнс е

---

* Съветското правителство решава да възстанови дипломатическите си отношения с България на 14 август 1945 г., т. е. наскоро след Потсдамската конференция.

запознат с конкретните аспекти по въпросите на мирното урегулиране с бившите европейски съюзници на Германия, президентът го оставя като държавен секретар до окончателното изработване и подписването на мирните договори с тези страни през 1947 г. Разбира се, Бърнс изпълнява своите задължения с особено старание и настойчивост. Независимо от разногласията вътре в администрацията между президента и държавния секретар, Съединените щати се придържат към ангажиментите, поети от тях с решенията на Московското съвещание.

Решенията на Московското съвещание на министрите на външните работи на СССР, САЩ и Великобритания откриват възможност за започване на конкретна работа по изготвянето на мирните договори за бившите европейски съюзници на Германия. След това съвещание за САЩ и Англия политическите въпроси за характера на правителствата в България и Румъния преминават на втори план и те фактически официално повече не ги поставят.

Съединените щати отдават по-голямо значение на икономическите клаузи на мирните договори и на постигане интернационализация на корабоплаването по река Дунав. Те се стремят в мирните договори да бъдат включени принципите за най-облагодетелствана нация, за равни възможности в областта на търговията, икономическата дейност и корабоплаването, да бъдат компенсирани щетите, нанесени върху собствеността на чужди граждани и държави от победените страни. Правителството на САЩ разчита, че след подписването на мирните договори бившите европейски съюзници на Германия ще бъдат включени в Международния валутен фонд и Световната банка за възстановяване и развитие. Съединените щати ще могат да им окажат финансово-икономическа помощ и по този начин ще проникнат в тях.

Английското правителство се придържа към тактиката да бъдат подготвени и подписани мирните договори, за да може по-скоро съюзническите войски да бъдат изтеглени от победените страни. В Лондон, както и във Вашингтон се надяват, че при отсъствието на съветските войски режимите в Румъния и България ще рухнат и там на власт ще дойде опозицията.

Основната работа по изготвянето на мирните договори за бившите европейски съюзници на Германия е извършена на Парижката сесия на Съвета на министрите на външните работи, проведена на два етапа — от 25 април до 16 май и от 15 юни до 12 юли 1946 г.

Мирната конференция в Париж на 21 нации /29 юли — 15 октомври 1946 г./ се превръща във форум на открита конфронтация. След обсъждането на проектите на мирните договори тя прави по тях множество предложения пред Съвета на министрите.

На сесията на Съвета на министрите на външните работи в Ню Йорк /4 ноември — 11 декември 1946 г./ завършва работата по изготвянето на мирните договори за Италия, Румъния, България, Унгария и Финландия. Те са подписани на 10 февруари 1947 г. в Париж и влизат в сила след размяната на ратификационните документи на 15 септември същата година.

В мирните договори е записан принципът за най-облагодетелствана нация. Валидността на този принцип обаче е ограничена на 18 месеца след влизането в сила на договорите, което го прави практически неприложим. Победените страни трябва да компенсират 2/3 от реално нанесените щети на чуждата собственост на тяхната територия. В 90 дневен срок след влизането в сила на мирните договори съюзническите войски трябва да се изтеглят от Италия, Финландия и България. На Съветския съюз се предоставя правото да запази свои въоръжени сили на територията на Румъния и Унгария за поддържане на комуникациите си в Австрия.

Въпросът за режима на корабоплаването по Дунав не се урежда чрез мирните договори. *

Предвид атаките срещу България, разглеждана от западните сили като бивш германски сателит, ** в процеса на мирното урегулиране Съветският съюз отстоява нейната териториална цялост. Границите на България остават непроменени. Благодарение застъпничеството на Съветския съюз значително е намалена сумата на българските репарации в сравнение с първоначалните искания на западните съюзници. Тя е определена на 70 млн. долара, от които 45 млн. за Гърция и 25 млн. за Югославия. ***

Мирният договор задължава България да бъдат наказани военно-фашистките престъпници през Втората световна война. На нея ѝ се забранява да съхранява, притежава и произвежда атомно оръжие.

След приемането на Московското решение за България от министрите на външните работи на СССР, САЩ и Великобритания между правителството на Отечествения фронт и опозицията се водят преговори за неговото изпълнение. Правителството преценява условията, поставени от опозицията, като излизащи извън рамките на това споразумение. Между правителст-

---

* Този въпрос се решава на специална Дунавска конференция, проведена през 1948 г. в Белград.

** Правителството на Отечествения фронт включва България във войната срещу Германия. Българската армия участва във военните действия против германските войски от септември 1944 г. до май 1945 г. на територията на Югославия и Унгария. Поради несъгласието на западните съюзници обаче на нея не ѝ е признат статут на съюзираща на Обединените нации страна.

*** С Бледския протокол, подписан на 1 август 1947 г. от Й. Б. Тито и Г. Димитров, Югославия се отказва от репарациите от България. Репарациите към Гърция са издължени.

вото и опозицията не се постига съгласие относно приложението на Московското решение за България.

Правителството на Отечествения фронт решава отношенията между него и опозицията да се уредят чрез избори за Велико народно събрание. Това е една от главните цели на насрочените за 27 октомври 1946 г. избори за Велико народно събрание. В писмо на българския министър-председател до държавния секретар на САЩ се посочва, че в България “не съществуват фактори, които, взаимодействайки си, биха довели до реализиране” на Московското споразумение. “Поради това — се казва в писмото — в своето намерение да нормализира отношенията си с опозицията. . . правителството реши да търси разрешение в друга насока, а именно, чрез провеждане на избори за Велико народно събрание. . . Тези избори ще позволят на целия български народ, правителството и опозицията да изпратят свои представители във Великото народно събрание. Резултатите от тях ще определят състава на бъдещото правителство и ще покажат начина, по който трябва да се установят отношенията между правителството и опозицията.”¹⁷

В писмото се съобщава, че в България излизат три опозиционни вестника — “Народно земеделско знаме”, “Знаме” и “Свободен народ”, предизборни събрания на опозицията се провеждат в цялата страна и законите забраняват на милицията да оказва влияние върху упражняването на изборителното право. Привеждат се данни, че след провъзгласяването на Народната република, от затворите са освободени 1700 лица, осъдени от народния съд за фашистки прояви преди 9 септември 1944 г. Непосредствено преди провеждането на изборите за Велико народно събрание всичко 737 лица са интернирани в трудово-изправителни лагери в цялата страна. От тях 45 души са привърженици на опозиционните партии: земеделци /Петков/, социалисти /Лулчев/, демократи /Мушанов/ и анархисти /Гиргинов/.

Партиите на Отечествения фронт спечелват изборите за Велико народно събрание на 27 октомври 1946 г. За тях гласуват 70,1 % от избирателите. Опозицията събира 28 % от гласовете и изпраща 101 депутати във Великото народно събрание. В авторитетни издания, като том втори на френската Лагранд Ларус енциклопедик, в статията за България се посочва, че тези избори предопределят политическата съдба на опозицията. При създадената обстановка на непримиримост, която прераства в нетърпимост, те се превръщат в политическо основание за нейния разгром. С този акт, както и с утвърждаването на еднопартиен режим, социалистическият строй се лишава от демократическа политическа основа.

Голямата дипломатическа борба по българския въпрос завършва с това, че на 11 февруари 1947 г. британското правителство признава “де юре” правителството на България, а на 1 октомври същата година правителство-

то на САЩ съобщава за признаването на българското правителство и за възстановяването на дипломатическите отношения с него. През 1955 г. България е приета за равноправен член на Организацията на Обединените нации.

БЕЛЕЖКИ

¹ Truman, H. S. *Mémoires*. I. L'année des décisions. I. L'Amérique continue. Paris, 1955, p. 18, 20, 216.

² Churchill, W. S. *The Second World War*. vol. 6. *Triumph and Tragedy*. London, 1954, p. 498.

³ Truman, H. S., *Mémoires*. I. I, p. 20, 197, 217; Feis, H. *Le marchandage de la paix*. Paris, 1963, p. 81, 83.

⁴ Feis, H. *Op. cit.*, p. 83.

⁵ *Ibidem*, p. 84.

⁶ Съветският съюз на международните конференции в периода на Великата отечествена война 1941/1945. т. 6. Берлинската /Потсдамската/ конференция на ръководителите на трите съюзни държави — СССР, САЩ и Великобритания, 17 юли — 2 август 1945. Сборник документи. С., 1987, с. 491—492.

⁷ Пак там, с. 335—336.

⁸ Пак там, с. 109—110, 199.

⁹ Пак там, с. 351—352.

¹⁰ Truman, H. S. *Mémoires*. I. L'année des décisions. 2. De Potsdam à Hiroshima. Paris, 1955, p. 91.

¹¹ Берлинската /Потсдамската/ конференция. . . , с. 527—528.

¹² Byrnes, J. F. *Cartes sur table*. Paris, 1948, p. 214, 216.

¹³ *Ibidem*, p. 215.

¹⁴ Переписка председателя совета министров СССР с президентами США и премиер-министрами Великобритания во время Великой Отечественной войны 1941—1945 г. г. т. 2. М., 1976, с. 302.

¹⁵ Byrnes, J. F. *Op. cit.*, p. 232.

¹⁶ *Pour l'organisation du monde. Textes et Documents*. t. I. Paris, 1945, p. 121—122.

¹⁷ 80 th Congress. 2d Session. . . House Document № 619. Committee on foreign affairs. "The strategy and tactics of world communism". Report. Subcommittee № 5. Supplement II. United States, Government printing office, Washington, 1948, p. 6.